

ter van Middelburg-in-Vlaanderen) een kasteel gebouwd, waar hij de bijnaam *de Leestmakere* aan overhield. Via de families de Fever en de Baenst was die heerlijkheid in de familie Laurijn gekomen. Al op 27-jarige leeftijd kon Pieter Laurijn in 1516 burgemeester van het Westkwartier van het Brugse Vrije worden. Hij huwde in 1516-1517 met Elizabeth DONCHE (kwartier 2). Zij kregen drie kinderen. Maar hij overleed, vermoedelijk aan de pest, al vijf jaar later in 1522, nauwelijks 32 jaar oud. Hij werd begraven in de Brugse St.-Donaaskathedraal.³

Pieters tweede zoon, Mathias Laurijn, was ook al op jonge leeftijd en tot in zijn laatste levensjaar (de periode 1546-1592) schepen en ook herhaaldelijk burgemeester van het Brugse Vrije. Hij huwde Radegonda DUQUESNOY (kwartier 3), vrouwe van de eilanden van Wulpen, dochter van Mathijs, ridder.

Mathias' vierde zoon, Jeronimus Laurijn, heer van Leestkens en Schoondijkke, was luitenant-kolonel in dienst van Spanje. Hij huwde Joanna DE MOL (kwartier 5).

Jeronimus' oudste zoon, Jan Laurijn erfde de titels van heer van Leestkens, Schoondijkke en van de eilanden van Wulpen. Hij huwde Maria de Vos van Steenwyck. Op 23 oktober 1640 werd hij tot ridder geslagen.⁴ Hij overleed op 29 augustus 1659 en werd begraven in de Brugse St.-Jacobskerk, waar zijn wapenkabinet in het koor werd opgehangen. Hij was de laatste van de Brugse Laurijns.⁵

Als ridder werden in zijn wapenkabinet, naast het wapenschild, schildhouders, helm, dekkleden en helmteken, dan ook alle attributen van een ridder opgenomen: het zwaard, de sporen, de handschoenen en een tabbaard, waar het familiewapen op het kleed en de mouwen herhaald werd. Dergelijke wapenkabinetten zijn typisch voor de 17de eeuw, zij waren oorspronkelijk driedimensionaal (want zelf geëvolueerd uit in steen gebeeldhouwde voorstellingen), maar werden later gewoon vlak geschilderd. In de late 17de eeuw werden zij meer en meer vervangen door de meer bekende ruitvormige rouwborden.

Een genealogisch probleem

Op onze tekening van dit wapenkabinet staan volgende kwartierschilden:

LAURIN	DE MOL
DONCHE	CLAERHOUT
DU QUESNOY	DE BAENST
DE RAET	VAN VIVE

Jan Laurijns wapenkabinet was ons reeds eerder bekend van andere voorstellingen in verzamelingen van grafschriften van Brugse kerken:

- Stadsbibliotheek Brugge, Hs. 449, het zgn. *handschrift de Hooghe*, volume III, p. 154-155. Dit handschrift is overigens sinds enige tijd in zijn totaliteit ook raadpleegbaar op internet op het adres: <http://www.historischebronnen-brugge.be>.⁶

- Stadsbibliotheek Brugge, Hs. 660 (circa 1800), folio 10.⁷

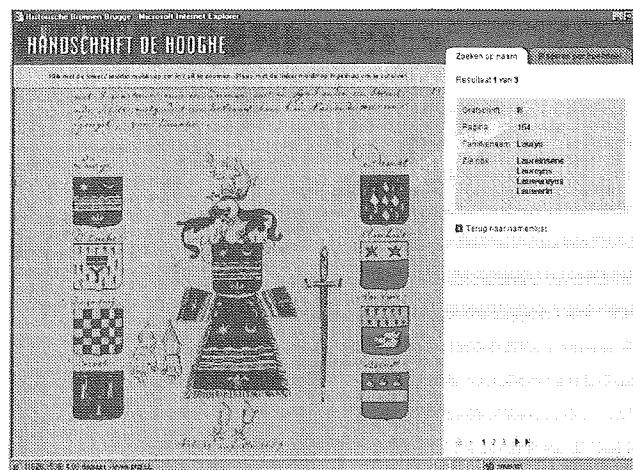
- Bibliotheek Rijksarchief Brugge, C 68 (20 deeltjes), Aantekenboekjes van J. Gailliard (1801-1867) betreffende Brugse kerken, dl. 8, fo 154.

- een grafschriftenboek (18de eeuw) van enkele Brugse kerken op de vrije markt.⁸

Bij een vergelijking⁹ van deze bronnen met onze tekening stelden we evenwel vast dat in al deze verzamelingen telkens de laatste twee kwartieren *omgedraaid* zijn: in plaats van de Baenst – van Vive, vermelden deze verzamelingen steevast: van Vive – de Baenst:

LAURIN	DE MOL
DONCHE	CLAERHOUT
DU QUESNOY	VAN VIVE
DE RAET	DE BAENST

Toch wel een opmerkelijk verschil. Met vier tegen één zag het er ons naar uit dat onze aanwinst misschien wel een tekening met een gebrek was... Toch wilden we dit nader verifiëren om uitsluitsel te hebben.

Stadsbibliotheek Brugge, hs 449, III, p. 155.

Wie heeft gelijk ?

Het lag voor de hand eerst de genealogie *Lauryn* er op na te slaan in GAILLIARDS *Bruges et le Franc*. Daar lezen we dat Jan Laurijn, overleden in 1659, een zoon was van Jeronimus Laurijn en Joanna de Mol, zijn moeder een dochter van Antonius de Mol en Anna de Baenst en deze Anna de Baenst een dochter van Jan en Elisa Van Vyve. Wat wel helemaal in overeenstemming is met onze tekening. Een extra verificatie in de genealogie *de Baenst* in hetzelfde werk¹⁰, bevestigde dit nog eens. Dat maakt de stand vier tegen één dus. Maar GAILLIARDS compilatiewerk is zeker niet altijd even betrouwbaar.¹¹ Misschien maakte Gailliard een vergissing die hij in een andere genealogie overschreef ?

Maar ook het in 1774 te Rotterdam anoniem uitgegeven werk *Généalogies de quelques familles des Pays-Bas* noemt Joanna de Mol, dochter van Antonius en Anna de Baenst.¹² Of vier tegen twee dus.

Om elk mogelijk kaf definitief van het koren te scheiden zijn eigentijdse bronnen aangewezen. Nu herinnerden we ons ooit in het Museum Merghelynck te Ieper een groot perkament uit 1651 gezien te hebben betreffende een *Lauwerin* met niet minder dan 16 zeer fraaie heraldische voorstellingen van de kwartieren (inclusief dekkleden en helmtekens en voor de betrokken Laurijn ook nog de schildhouders).¹³ Het perkament geeft aan de linkerzijde onder elkaar volgende acht kwartieren (met vermelding van de familienamen), nl.: *Lauwerin, Donche, du Quesnoij, de Raet, de Mol, Claerhout*, en tenslotte ... *de Baenst en van Vyve!* Dit document, ongetwijfeld uit het familiearchief van de Laurijns zelf, bevestigt dus andermaal onze tekening. Hiermee is de stand inmiddels vier tegen drie.

Zou een nog eigentijdser document ons iets meer kunnen vertellen, zoals bv. Jan Laurijns diploma van ridder uit 1640? Soms geven deze diploma's een relatief omstandige situering van de familie. We hadden geluk: voor Jan Laurijn werd er ruim een bladzijde aan besteed.¹⁴ En daar lezen we o.a. over hem: ... *Que du côté Maternel il seroit issu de la noble & ancienne Famille de Mol en nôtre Pays et Duché de Brabant, étant de par sa Mere petit-fils de Messire Antoine de Mol Chevalier, & de Dame Anne de Baenst, lequel Messire Antoine seroit mort en prison en la Ville d'Ostende pour nôtre service, lors qu'icelle étoit encore occupée par nos Rebelles*. Zijn maternele grootouders zijn dus: Antonius de Mol en Anna de Baenst. Opnieuw een bevestiging dus dat een de Mol huwde met een de Baenst en niet met een van Vyve.

Aan zijn onfortuinlijke grootvader hebben we die bevestiging te danken. Dat deze te Oostende in de gevangenis overleed zal allicht betekenen dat hij bij de belegeringen van die stad gevangen genomen werd door de watergeuzen. Oostende werd immers nog meer dan 20 jaar na de reconquista van de Zuide-

lijke Nederlanden door Farnese, ingezet in 1583, bezet gehouden door de Protestanten (die over zee bevoorrad werden door de Noord-Nederlanders), om pas in 1604 te vallen.

Vier tegen vier is de stand inmiddels, maar de argumenten van de laatste groep wegen heel wat zwaarder, zodat het ons nu wel zeker lijkt dat onze tekening de goede versie weergeeft ...

Waar is de fout ingeslopen?

Wellicht gaan de drie laatst geciteerde grafschriftenboeken alle terug op het eerste: het handschrift de Hooghe.¹⁵ Grafschriftenboeken zijn veelal kritiekloze kopieën van elkaar. Op zich kan men de maker van een kopie niet verwijten dat hij reeds bestaande fouten overneemt (wel als hij er nieuwe zou introduceren), want afgezien van het reusachtige werk dat het zou betekenen om alles te gaan verifiëren, is zulks ook niet steeds mogelijk daar sommige wapenborden, grafplaten enz. reeds verdwenen kunnen zijn. Bij een bezoekje aan de Brugse St.-Jacobskerk bleken daar slechts twee wapenkabinetten bewaard gebleven te zijn, opgehangen achteraan de kerk, links en rechts boven de kerkpoort en beide betrekking hebbend op de familie de Gros.¹⁶ Een wapenkabinet Laurijn viel er niet meer te bespeuren.

Maar wat in de wandeling steeds het handschrift *de Hooghe* (SBB, Hs. 449) genoemd wordt (en ook nog steeds op de webpagina) is in werkelijkheid *niet* het originele handschrift van Ignace de Hooghe (+1715). Deze laatste stelde zijn verzameling (in vier volumes) samen tussen 1698 en 1707, het Hs 449 is hiervan enkel een laat 18de-eeuwse kopie.

Deze kopie werd gemaakt door Mathias van Larebeke en bevat naast de kopieën van de vier volumes van de Hooghe nog twee volumes aanvullingen tot 1789.¹⁷ En deze kopie is zelf eigenlijk alleen maar de 'net' versie, door een scribent-illustrator gemaakt, van de kladversies van Mathias van Larebeke. Een deel van zijn kladversies zijn nog bewaard in de bibliotheek van het Groot-Seminarie te Brugge. Maar in deze kon het bewuste wapenkabinet niet terug gevonden worden.¹⁸

Maar ook originelen van de Hooghe zijn nog bewaard! Twee delen ervan bevinden zich in de bibliotheek van het Rijksarchief te Brugge.¹⁹ Het eerste deel wordt op het titelblad *Tweede bouck* genoemd, het tweede deel *Vierde Bouck*. Die twee volumes van groot formaat (23 x 38 cm) bevatten talrijke ingekleurde wapens, maar het zijn dus slechts twee van origineel vier boeken. Gelukkig is het deel waarin de St.-Jacobskerk beschreven wordt, bewaard. Op folio 38 vinden we daar een tekening van het wapenkabinet van Jan Laurijn. De tekening stemt zeer goed overeen met de kopie in Hs. 449, tot en met de plaatsing van alle attributen, ook de begeleidende tekst voorafgaand aan

de tekening is woord voor woord dezelfde.²⁰ Maar andermaal zien we hier de – verkeerde – kwartiervolgorde van Vijve-de Baenst.

Maar zeer opmerkelijk is wel wat we verder lezen op folio 10 van een apart genummerd aantal bladen onder de titel 'Cohier begravingen ...' achteraan in hetzelfde boek, waarin ook nog een reeks grafmonumenten opgetekend zijn. Daar vinden we het grafmonument van zijn echtgenote Maria de Vos dit Steenwijck (zij behoorde tot een adellijk geslacht uit Gelderland), die een jaar na haar echtgenoot overleed op 24 december 1660. En daaronder staat nog als opmerking volgende tekst betreffende haar echtgenoot:

Mher Jan Laurijn, rudder, heere van Schoondijck, d'eylanden van Wulpen, Roodenhuyse, etc.a, [door een andere hand tussengelast: schepen en oud burghm(eeste)r 's Lants van den vrijen], overleet den 29 ougst 1659 ende weert begraven met acht quartieren die op sijn cabinet staen, te weten Laurijn, Donche, Duquesnoy, de Raet, de Mol, Claerhout, en dan lezen we ... de Baenst, van Vijve.

Met andere woorden: eindelijk de kwartieren juist geciteerd!

Het ziet er dus helemaal naar uit dat in 1698-1707 Ignace de Hooghe bij de samenstelling van zijn handschrift een fout gemaakt heeft in de afbeelding van dit wapenkabinet, fout die sindsdien telkens weer in minstens vier andere bekende kopieën ervan overgenomen werd...

De nevenfiguren en de accuraatheid van de tekening.

Nu we aangetoond hebben dat de kwartieren in onze voorstelling de juiste zijn en ook de maker van de fout kon geïdentificeerd worden, kunnen we nog even de accuraatheid op andere punten onderzoeken.

De inleidende tekst van de Hooghe vermeldt: ... *een seeman met in zijn handen een sweert ende schild, mitsgaders een seevrauwe haar hair cammende met een spieghel voor tenanten.* De Hooghe beschrijft de schildhouders, dus ze waren er wel degelijk, maar hij tekende ze niet... En evenmin zijn ze getekend in de eerste twee hoger genoemde kopieën. In de derde kopie (deze van Gailliard uit de 19de eeuw) staan ze er wel. Wellicht heeft Gailliard het ontbreken ervan opgemerkt en dit aangevuld in zijn tekening. De zeemeermin is getekend zoals in het helmteken, de zeemeerman heeft een kromzwaard en een rond schild met punt (een zgn. *rondas*²¹). (Waarom Gailliard echter in zijn tekening twee van de attributen, nl. de handschoenen en het zwaard op dezelfde hoogte als het schild en zijn schildhouders plaatste, in plaats van links en rechts van de wapentabbaard, zoals gebruikelijk, is niet duidelijk.) De vierde kopie lijkt slordig uitgevoerd: de zeemeermin lijkt zowaar van de helm afgevallen want komt hier enkel nog voor (als enige) schildhouder, waarbij zij met

de ene hand het schild vasthoudt en in de andere een kam (die zij niet door haar haar trekt) en waarbij ze haar spiegel bij haar val blijkbaar ook verloren geraakt is. Overigens zijn de hermelijnstaartjes in het wapen Donche in deze tekening ook 'afgevallen'. Deze tekening lijkt niet bijster nauwkeurig.

Op onze tekening komen zowel helmteken als schildhouders voor. De zeemeerman heeft een drietand in plaats van zwaard en schild. Op zich is dit niet zo belangrijk, een zeemeerman wordt in de heraldiek gebruikelijk *gewapend* voorgesteld, een drietand is ook een wapen.²² De zeemeermin als schildhouder houdt met de ene hand het schild vast en kamt het haar met de andere vrije hand. De zeemeermin als helmteken heeft nog een spiegel in de vrije hand.

Maar zij staat wel nog achter twee rode vleugels (in heraldische taal: *een vlucht van keel*). Een vlucht (zij het wel een *baniervlucht* en de eerste vleugel van zilver en de tweede van keel) vinden we ook bij andere Laurijns: de hogergenoemde Pieter, overleden in 1521 en zijn broer Mark overleden in 1540, beiden begraven in de St.-Donaaskathedraal.²³ Die vlucht is dus niet zomaar uit de duim gezogen.

Het al eerder geciteerde werkje *Généalogies de quelques familles des Pays-Bas* uit 1774 bevestigt nog meer die vlucht. In dit werkje (zie de *illustratie hiernaast*) wordt elk van de 35 genealogieën voorafgegaan door een illustratie met het familiewapen. En daar zien we de zeemeermin inderdaad achter een (gewone) vlucht en de verticale arcering laat er geen twijfel over dat beide vleugels van rode kleur zijn! (zie afbeelding)

146 LAUWERIN ou LAURIN.

LAUWERIN ou LAURIN.

JEAN LAUWERIN ou LAURIN, Echevin du Franc de Bruges, vivoit l'an 1270. On en ignore l'alliance & la descende; mais on trouve qu'en 1360,
I. ARNOUD LAURIN, épousa *Genoveve de Mamines*, & en eut — 1°. JEAN, mort sans postérité; & — 2°.
II. LAURENT LAURIN, qui eut pour femme *Jeanne du Bosquel*, comme paroît par titres de l'an 1373, & en laissa
III. GILLES LAURIN, qui épousa Ber-

Op onze voorstelling vinden we onder het schild ook nog een lint met de spreuk *Virtus Inarduo* (*dapperheid in moeilijke omstandigheden*). We hebben wel geen bevestiging in andere bronnen gevonden dat Jan Laurijn deze wapenspreuk voerde, maar het is ondenkbaar dat de tekenaar zomaar een wapenspreuk zou toegevoegd hebben als hij ze ook niet daadwerkelijk gezien heeft.

We kunnen dan ook niet anders concluderen, in acht genomen al het voorgaande, dat het er erg op lijkt dat onze voorstelling de meest accurate van allemaal is.

Op onze tekening ziet men bovenaan ook duidelijk een balkon (afdakje), zoals gebruikelijk in een echt houten wapenkabinet en het houtwerk is ook in donkerbruine kleur voorgesteld. Dit laat zelfs vermoeden dat onze tekening misschien wel rechtstreeks naar het originele wapenbord gemaakt werd en niet naar een andere tekening uit een of ander handschrift.

Wat dus op het eerste gezicht een wat gebrekkige tekening leek, blijkt nu betrouwbaarder te zijn dan alle andere ons bekende voorstellingen.

Eindnoten

1. De tekening is ingekaderd achter glas. Voor het nemen van de foto moesten we het om reflectie te vermijden, uit schuine hoek fotograferen, vandaar dat het op de foto - ondanks het feit dat hij met de computer werd 'bijgewerkt' - naar onder toe een beetje smaller is, maar niet in werkelijkheid.
2. Over de familie Laurijn, zie *Nationaal Biografisch Woordenboek*, dl. 7, Brussel, 1997 en de talrijke daar gegeven literatuurreferenties.
3. Over Pieter Laurijn en Elizabeth Donche, zie: P. DONCHE, *Geschiedenis & Genealogie van de familie DONCHE 1365-2004*, 2 vols., Berchem, 2004, I, pp 286-293.
4. P. JANSSENS, *De evolutie van de Belgische adel sinds de late middeleeuwen*, Brussel, Gemeentekrediet, 1998, p. 433.
5. J. GAILLIARD, *Bruges et le Franc ou leur magistrature et leur noblesse, avec des données historiques et généalogiques sur chaque famille*, 5 vols. + suppl., Brugge, Edw. Gailliard, 1857-1864, dl. I, p. 367. Zijn enige zoon overleed voor hem.
6. Ook bereikbaar via de webpagina 'Genealogie in België', <http://www.connect.to/genealbe>, in het linkermenu onder 'Historische bronnen'.
7. P. DONCHE, 'Enkele Brugse grafschriftenboeken uit ca 1800 en hun samensteller', in: *Biekorf*, jrg. 104, nr. 3, Brugge, 2004, pp. 279-287. Hs. 660, 607 en 691 van de Brugse stadsbibliotheek zijn alle kopieën gemaakt door Joannes Baptist Donche (1737-1810). De aanhef van Hs 691 vermeldt expliciet de kopiist en ook dat dit een kopie is van het hs. de Hooghe, verder aangevuld tot 1802.

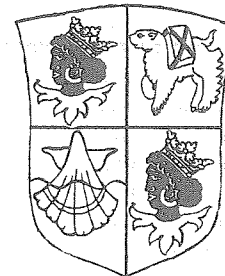
HET WAPEN VAN BENEDICTUS XVI

Marc Van de Cruys

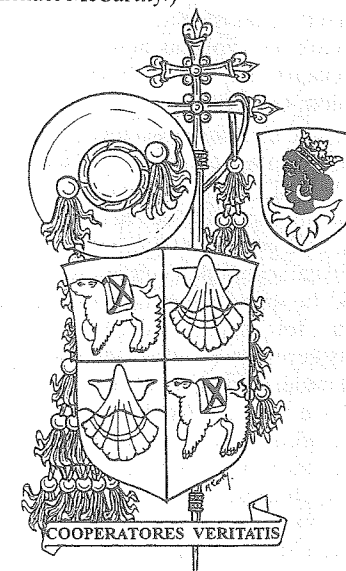
Aartsbisschop Bruno Bernhard Heim was gewend om met eigenwijze pausen om te gaan als het op heraldiek aankwam: Johannes XXIII stuurde hem maar liefst zes keer terug naar de tekenafel voordat hij eindelijk de leeuw in zijn wapen goed vond en Johannes Paulus II wilde, tegen zijn advies in, toch een letter (M) in zijn wapen. Desondanks heeft aartsbisschop Heim zich waarschijnlijk al een paar keer omgedraaid in zijn graf sedert het wapen van Benedictus XVI werd bekendgemaakt. Het ontwerp van aartsbisschop Andrea Lanza di Montezemolo doet op zijn minst enige kerkelijke heraldische regels geweld aan, al is dat deze keer misschien niet de schuld van de paus zelf.

Het dient gezegd dat het wapen van Joseph Ratzinger al een verandering had ondergaan vóór hij paus werd, maar dat was heraldisch te verantwoorden. Immers, toen Ratzinger aartsbisschop werd van Munchen en Freising voerde hij een gevierendeeld wapen met in 1 & 4 de gekroonde morenkop van Freising, zoals dat gebruikelijk is bij de Freisingse aartsbisschoppen. In 2 een beer en in 3 een Sint-Jacobsschelp.

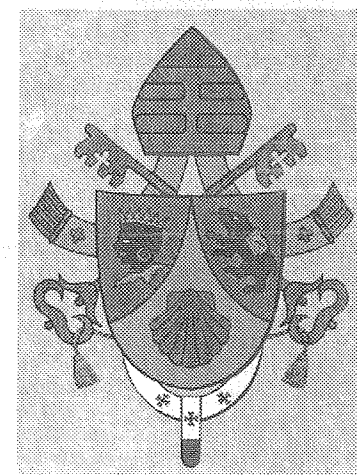
Vanaf 1982, toen hij naar het Vaticaan verhuisde, liet hij terecht de morenkop vallen en werd zijn wapen gewoon in 1 & 4 in blauw een gaande rood getongde zwarte beer met een met zwarte riemen

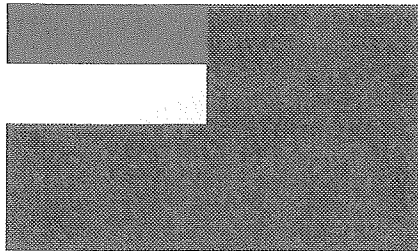

vastgemaakt zilveren pak op de rug; 2 & 3 golvend doorsneden van blauw en zilver en beladen met een Sint-Jacobsschelp van het een in het ander. (Zie de tekeningen van Michael McCarthy.)

Bij zijn aanstelling als paus werd het wapen grondig veranderd. Op de officiële Vaticaanse website wordt het aldus weergegeven:

discussie: de bestuursraad is niet gelukkig met het lichtblauw dat de ontwerper had gebruikt.

De oude Iraakse vlag bestond uit horizontale banen rood, wit en zwart, met in het wit drie groene sterren en de woorden 'Allahu akbar', oftewel God is groot. Of de bevolking de nieuwe vlag zal accepteren staat nog te bezien. De nieuwe regering heeft zich hier nog niet over gebogen.

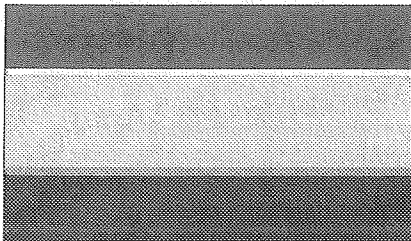
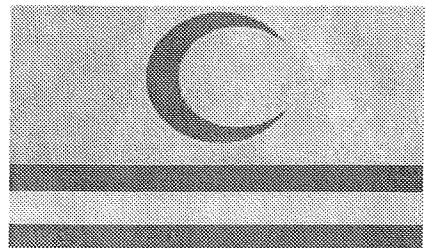
De nieuwe vlag van Cyprus zal er evenwel nooit komen. De Grieks-Cypriotische en de Turks-Cypriotische onderhandelaars hebben overeenstemming bereikt over de nieuwe vlag die de eilandstaat moet krijgen als de onderhandelingen over hereniging slagen. Helaas zijn die onderhandelingen niet geslaagd.

De nieuwe vijfbaanse vlag zou blauw-wit-geel-oranje-rood geworden zijn. De bovenste, blauwe baan staat voor de Grieks-Cyprioten. De witte baan symboliseert de vrede. Geel verwijst naar de kleur van de kaart van Cyprus op de huidige vlag. Oranje is de kleur van de sinaasappel die op veel plekken op het eiland groeit. De onderste, rode baan staat voor de Turks-Cyprioten.

De oude (boven) en de nieuwe (onder) Geörgische vlag.

zwart voor de sombere tijden en het wit voor de vrolijke tijden uit de geschiedenis.

De nieuwe vlag van Irak is wit, met twee blauwe banen aan de onderkant die de rivieren de Eufraat en de Tigris voorstellen. Daartussen symboliseert een gele streep de Koerdische minderheid. Boven de strepen bevindt zich een halve maan, die voor de islam staat. Alleen de kleur van de halve maan staat nog ter

8. (febr. 2005) Antikwariaat Brecht Devroe, St.-Jansstr. Brussel, een ingekleurd register 305 x 195 mm, fo 72.

9. Er bestaat ook nog een kopie van de volumes III (waarin o.a. de St.-Jacobskerk in behandeld wordt) en V van het handschrift SBB, Hs 449 in het Fonds Goethals, nrs. 1658-1659. Dit hebben we niet geraadpleegd: gezien volgens de beschrijving in de inventaris van het Fonds Goethals, het titelblad van deel III letterlijk de titelbeschrijving uit de kopie van de Hooghe/Van Larebeke overneemt, hebben we alle redenen om aan te nemen dat deze kopie ook dezelfde volgorde van kwartieren geeft.

10. Dl. I, p. 36.

11. Wat zacht uitgedrukt is, want er wordt ook wel in andere bewoordingen over gezegd 'wemelend van de onnauwkeurigheden' (CH. VAN RENYNGHE DE VOXVRIE in *Tablettes des Flandres*).

12. [DUMONT], *Généalogies de quelques familles des Pays-Bas, dresses... mss de Casetta, Butkens, d'Assignies, moine de Cambron, Le Blond et d'autres...*, Amsterdam, 1774, p. 146-155.

13. Afmetingen 40 x 50 cm, ingekaderd. Tussen twee rijen wapenschilden staat een Latijnse tekst over de *Familia Lauweryn ex Watervliet* en van datum *decima quarta July anno millesimi sexentesimi quinquagesimi primi*. De kwartieren rechts zijn: Vos de Steenwyck, Iuer Sum (in het originele handschrift de Hooghe (zie verder), lazen we *von Juersum* of *von Ittersum*), Bellinckhausen, Catterbach, Ghyselle, Masche-reel, Millecamp, Hese. Dit heeft dus betrekking op Jan Laurijn zelf of een van zijn kinderen.

14. J. LE ROUX, *Recueil de la noblesse de Bourgogne, Limbourg, Luxembourg, Gueldres, Flandres, Artois, Haynau, Hollande, Zeelande, Namur, Maines et autres provinces de Sa Majesté Catholique ...*, (Lille, 1708), Brussel, t'Serstevens, 1715, pp. 267-268.

15. Voor het tweede is dit zeker: zie onze voetnoot hoger. Voor het derde is dit zeer waarschijnlijk gezien deze notitieboekjes in de 19de eeuw werden samengesteld, dus nadat de vernielzucht van de Franse revolutionairen al overal voorstellingen van familiewapens had doen verdwijnen.

16. Beide met telkens acht kwartieren (verschillend tussen beide wapenkabinetten). Het linkse bevat centraal enkel een wapentabbaard, het rechtse bevat centraal een helm, schild, zwaard, handschoenen en sporen. Over de familie *de Gros* (van azuur met een keper van goud met drie schuinkruisjes van zilver), weldoeners van de St.-Jacobskerk, zie J. GAILLIARD, *Bruges et le Franc*, dl. 3, pp. 39-56.

17. *Tablettes des Flandres*. Tome I, CH. VAN RENYNGHE DE VOXVRIE: 'L'épithaphier de Bruges', p. 316-323.

18. Handschriften S92 en S93, bevatten vooral grafschriften uit kloosters en hospitalen in Brugge en enkele parochies nl. St.-Anna (S92), O.L.Vrouw (S93) en een paar parochies buiten Brugge. Het gedeelte over de St.-Jacobskerk telt slechts drie pagina's, twee over de kerk en één over het kerkhof. In de veel dunnere band S94, verdere aanvullingen uit 1791, komen de meeste Brugse parochies en opnieuw

enkele kloosters aan bod (inlichtingen van Archivaris E.H. K. Priem, waarvoor onze beste dank).

19. Rijksarchief Brugge, bibliotheek, E 68/6 en E68/7 (oud nummer: D. 246), 2 dln. (deel 1: St.-Walburga, fo 19v: St.-Gillis, fo 34v: St.-Jacob, fo 58v: St.-Anna, fo 70v: St.-Cathelijne, folio's 72 en 72v zijn blanco, op folio's 73 tot 75 vinden we aanvullingen voor St.-Walburga, St.-Gillis en St.-Jacobs, folio's 76v tot 77v zijn blanco, folio's 78-80v zijn een alfabetische naamtafel. Daarna volgen nog folio's genummerd 1 tot 20 onder een titel '*Cohier Begravingen..*' met gegevens uit St.-Donaas, St.-Salvators, O.L.Vrouw, St.-Walburga, St.-Jacobs, St.-Gillis, Augustijnen, Carmers, Predikheren, Recollecten, Eeckhoutte abdij, Discalsen, Jezuiten (+ Alibi) en Jacobinessen en nog een grafschrift uit Rijsel St.-Maurits betreffende zijn moederlijke familie. Het andere bewaarde deel betreft de Brugse vrouwenkloosters, abdijen, hospitalen en kapellen, folio's 65-66v zijn een alfabetische naamtafel, folio's 67 tot 76 zijn blanco, daarna volgen op folio's 76v tot 85v nog enkele kerken uit het Brugse Vrije, Gistel, Boeschepe, Westouter en Boezinge en vanaf fo 89 enkele uit Gent).

20. *Boven den voorseyden sercksteen wat naerder den autaert hanght het cabinet vanden voorseyden mher Jan Laurijn, rudder, etc.a., met acht quartieren ende een seeman met in sijn handen een sweert ende schilt, mitsgaders een seevrouw haer hair cammende met een spiegel voor tenanten.*

21. C. PAMA, *Heraldiek & genealogie, een encyclopedisch vademecum*, Utrecht/Antwerpen, Het Spectrum, 1969, heruitgave (geheel herziene druk) als *Prisma van heraldiek & genealogie*, Utrecht, Het Spectrum, 1990, p. 223.

22. Ook met drietand voorgesteld in C.A. VON VOLBORTH, *Heraldry, customs, rules and styles*, Poole Dorset, 1981.

23. J. GAILLIARD, *Inscriptions funéraires et monumentales de la Flandre occidentale avec des données historiques et généalogiques. Arrondissement de Bruges. T I, 1e p., Bruges. Eglise de St.-Donat, Eglise de St.-Walburge*, Brugge, Edw. Gailliard, 1861, pp. 159-160 en in SBB, Hs. 595 (Molo), I, p. 412, betrekking hebben op de hogerge-noemde Pieter Laurijn (afgebeeld in: V. VERMEERSCH, *Grafmonumenten te Brugge voor 1578*, 3 vols., Brugge, Raaklijn, 1976, 526).

De leeuw als noordealopese wapenfiguur

Dirk Coutereels

 DE GEKENDE GRAFPLAAT VAN Geoffrey Plantagenet, graaf van Anjou, wordt vaak opgevoerd als het oudste voorkomen van een heraldisch schild. (Zie de illustratie in *Disputationes 1/2005*, p. iii.) Voor sommigen is het de voorstelling van zijn ridderslag in 1127 door Henry I Beauclerc, een jongere zoon van Willem de Veroveraar. Hierbij wordt aan Geoffrey het wapen van Anjou toebedeeld door zijn toekomstige schoonvader. Een uitvoerig verslag erover lezen we in de kroniek van Jean Rapicault, monnik te Marmoutiers, geboren in 1140 en gestorven in 1210. Aan dit verhaal schort wel een en ander, niet in het minst de datering. Het werd op zijn vroegst opgetekend enkele decennia na de feiten. Verder duikt de leeuw als wapenfiguur voor het eerst op in een tekst van Benoit de St Maure (1165). Tenslotte, en vooral, is de grafplaat niet ouder dan de datum van overlijden van Geoffrey van Anjou in Le Mans op 7 september 1151.

Waar komen die leeuwen dan vandaan?

Zoals zo vaak wanneer een raadsel moet opgelost worden is het ook hier van *cherchez la femme*, in casu zijn weduwe, de dochter van koning Henry I, die in de Engelse geschiedenis beter bekend staat als Empress Maud.

Ze was in een vorig leven als achtjarige verloofd aan de zestien jaar oudere Hendrik V, de keizer van het Heilig Roomse Rijk van het Salische huis, en in 1114, ze was toen twaalf, werkelijk gehuwd.

Wanneer Hendrik V op 3 mei 1125 in Utrecht kinderloos sterft, keert Maud naar huis terug. Thuis dat is dan nog Normandië, en Engeland slechts een wingewest aan de overkant van het Kanaal. Twee jaar later wordt de 14-jarige buurjongen, Geoffrey van Anjou, bijgenaamd Plantagenet, door Henry I geschikt bevonden als huwelijkskandidaat en door hem geridderd. De volle baard van de grafplaat zal er dan dus nog niet geweest zijn. Het jaar daarop – men werd toen meerderjarig op 15 jaar – trouwt de dan 26-jarige Maud voor de tweede maal.

Bij de dood van Henry I Beauclerc in 1135 ontstaat een opvolgingsstrijd die twintig jaar zou aanslepen, met drie partijen want het huwelijk was niet zo'n